

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه حسابداری

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی حسابداری

**ارزیابی توانمندی اجزای نقدی و تعهدی سود در پیش بینی سود غیرعادی و تعیین
ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران**

استاد راهنما:
دکتر سید عباس هاشمی

استاد مشاور:
دکتر سعید صمدی

پژوهشگر:
افسانه سروش یار

آذر ماه ۱۳۸۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

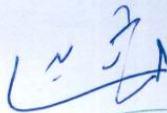

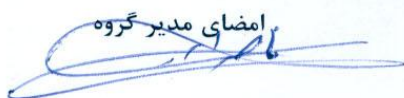
دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه حسابداری

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی حسابداری
خانم افسانه سروش یار تحت عنوان

ارزیابی توانمندی اجزای نقدی و تعهدی سود در پیش بینی سود غیر عادی و تعیین
ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

در تاریخ ۱۳۸۸/۹/۲۴ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

 امضاء	۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر سید عباس هاشمی با مرتبه ی علمی استادیار
 امضاء	۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر سعید صمدی با مرتبه ی علمی استادیار
 امضاء	۳- استادان داور داخل گروه دکتر علی سعیدی با مرتبه ی علمی استادیار
 امضاء	۴- استادان داور خارج از گروه دکتر شکوفه فرهمند با مرتبه ی علمی استادیار

امضای مدیر گروه

تقدیم به

مادر فداکار

و پدر بزرگوارم

که سایه با عظمت وجودشان همواره آرامش جانم است.

سپاسگزاری

پس از حمد و ثنای یگانه بی همتا، تشکر از بزرگوارانی که در نگارش و تدوین این رساله مرا یاری فرمودند را بر خود فرض می دانم.

حمد و سپاس مادر مهربان و پدر فداکارم را که با دلگرمی ها و راهنمایی های خویش همواره یاریم نمودند و تشکر فراوان از جناب آقای دکتر سید عباس هاشمی و جناب آقای دکتر سعید صمدی که با سعه صدر، بزرگواری و همت والا در مراحل مختلف تدوین پایان نامه اینجانب را از راهنمایی های ارزنده خویش بهره مند گردانیدند.

در پایان بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید و معلمان گرانقدرم در مراحل مختلف تحصیل به ویژه اساتید محترم گروه حسابداری دانشگاه اصفهان، آقایان مرتضی میر شمس شهشهانی، دکتر سید عباس هاشمی، دکتر داریوش فروغی، دکتر ناصر ایزدی نیا، دکتر علی سعیدی، دکتر عبدالله خانی، دکتر اصغر سلطانی، دکتر مهدی عربصالحی و سایر عزیزانی که مرا در تهیه این رساله مورد لطف و عنایت خویش قرار داده اند قدردانی نمایم.

چکیده

در این تحقیق توانمندی اجزای نقدی و تعهدی سود در پیش بینی سود غیر عادی و تعیین ارزش شرکت مورد ارزیابی قرار گرفته است. بدین منظور چهار فرضیه اصلی تدوین گردیده و به منظور بررسی فرضیه های تحقیق از سه مدل خطی اطلاعات بر مبنای چارچوب مدل فلتام- اولسن استفاده شده است. هر ساختار خطی منعکس کننده سطحی از تفکیک سود است. در اولین مدل خطی اطلاعات هیچ یک از اجزای سود منظور نشده است. در دومین مدل خطی اطلاعات جریان های نقدی عملیاتی و مجموع ارقام تعهدی و در سومین مدل خطی اطلاعات جریان های نقدی عملیاتی و اجزای ارقام تعهدی به عنوان عناصر تشکیل دهنده سود لحاظ شده است.

جهت تخمین مدل ها از اطلاعات مالی ۶۳ شرکت عضو نمونه بین سال های ۱۳۷۷ الی ۱۳۸۶ و از روش داده های ترکیبی استفاده گردیده است. به منظور آزمون فرضیه های تحقیق تحلیل رگرسیون چند متغیره به کار گرفته شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه های تحقیق بیانگر مربوط بودن جریان های نقدی عملیاتی و مجموع ارقام تعهدی در پیش بینی سود غیر عادی و تبیین ارزش شرکت در سطح کلیه شرکت های عضو نمونه می باشد. نتیجه دیگر این تحقیق نشان می دهد که اجزای ارقام تعهدی دارای توانایی پیش بینی سود غیر عادی است. گرچه در سطح نمونه انتخابی تنها برخی از ضرایب اجزای ارقام تعهدی از لحاظ آماری معنی دار هستند. افزون بر این عدم یکنواختی نتایج در بین صنایع مورد بررسی که از تفاوت ماهیت و میزان اجزای نقدی و تعهدی سود در صنایع مختلف ناشی می شود ضرورت بررسی فرضیه های تحقیق را در سطح صنایع آشکار می سازد.

واژه های کلیدی: سود غیر عادی، ارقام تعهدی، جریان های نقدی عملیاتی، ارزش بازار شرکت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱	شرح و بیان مساله پژوهشی
۳-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش
۴-۱	اهداف پژوهش
۵-۱	کاربرد نتایج تحقیق
۶-۱	فرضیه های پژوهش
۷-۱	روش تحقیق
۸-۱	جامعه آماری و نمونه
۹-۱	ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها
۱۰-۱	واژه های کلیدی
۱۱-۱	خلاصه

فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق

۱-۲-۱	مقدمه
۲-۲	اهداف گزارشگری مالی
۳-۲	مفاهیم سود و کاربردهای آن
۱-۳-۲	مفهوم سود در سطح ساختاری
۲-۳-۲	مفهوم سود در سطح تفسیری
۳-۳-۲	مفهوم سود در سطح رفتاری
۱-۳-۳-۲	سود به عنوان ابزاری برای پیش بینی
۲-۳-۳-۲	استفاده از سود در تصمیم گیری مدیریت
۳-۳-۳-۲	سود و رفتار بازار
۴-۳-۲	مفهوم سود حسابداری
۱-۴-۳-۲	نقاط قوت سود حسابداری

۲-۴-۳-۲- نقاط ضعف سود حسابداری	۱۷
۳-۴-۳-۲- لزوم تفکیک سود به اجزاء نقدی و تعهدی	۱۷
۴-۲- ادبیات فرضیه بازار کارا	۱۸
۱-۴-۲- شکل ضعیف بازار کارا	۲۰
۲-۴-۲- شکل نیمه قوی بازار کارا	۲۰
۳-۴-۲- شکل قوی بازار کارا	۲۰
۵-۲- مدل ها و مفاهیم ارزشیابی سهام	۲۲
۱-۵-۲- انواع ارزش سهام	۲۲
۲-۵-۲- سیر تحول مدل های ارزشیابی	۲۴
۳-۵-۲- مدل های اقتصادی ارزشیابی	۲۵
۱-۳-۵-۲- مدل تنزیل سود تقسیمی	۲۵
۲-۳-۵-۲- مدل جریان های نقدی تنزیل شده	۲۹
۳-۳-۵-۲- مدل ارزش افزوده اقتصادی	۳۰
۴-۵-۲- مدل های ارزشیابی مبتنی بر حسابداری	۳۱
۱-۴-۵-۲- مدل سود باقیمانده	۳۱
۲-۴-۵-۲- مدل های خطی اطلاعات	۳۳
۵-۵-۲- مقایسه مدل های ارزشیابی	۳۷
۶-۵-۲- نقدی بر مدل های ارزشیابی	۳۷
۷-۲- مروری بر مطالعات پیشین	۳۸
۱-۷-۲- مطالعات خارجی	۳۸
۳-۷-۲- مطالعات داخلی	۴۴
۷-۲- خلاصه	۴۷

فصل سوم: روش تحقیق

۱-۳-۱- مقدمه	۴۸
۲-۳-۲- نوع پژوهش	۴۹
۳-۳-۳- فرضیه های پژوهش	۴۹

۴-۳- قلمرو پژوهش	۵۰
۵-۳- جامعه آماری	۵۱
۶-۳- نمونه آماری و روش نمونه گیری	۵۱
۷-۳- روش گردآوری اطلاعات	۵۳
۸-۳- ابزار گردآوری داده های مورد نیاز تحقیق	۵۳
۱-۸-۳- روایی ابزار گردآوری داده ها	۵۳
۹-۳- مدل ها و متغیرهای پژوهش	۵۳
۱-۹-۳- متغیرهای پژوهش در سطح اول مدل خطی اطلاعات	۵۴
۱-۱-۹-۳- متغیرهای وابسته پژوهش در سطح اول مدل خطی اطلاعات	۵۴
۲-۱-۹-۳- متغیرهای مستقل پژوهش در سطح اول مدل خطی اطلاعات	۵۶
۲-۹-۳- متغیرهای پژوهش در سطح دوم مدل خطی اطلاعات	۵۶
۱-۲-۹-۳- متغیرهای وابسته پژوهش در سطح دوم مدل خطی اطلاعات	۵۷
۲-۲-۹-۳- متغیرهای مستقل پژوهش در سطح دوم مدل خطی اطلاعات	۵۷
۳-۹-۳- متغیرهای پژوهش در سطح سوم مدل خطی اطلاعات	۵۸
۱-۳-۹-۳- متغیرهای وابسته پژوهش در سطح سوم مدل خطی اطلاعات	۵۹
۲-۳-۹-۳- متغیرهای مستقل پژوهش در سطح سوم مدل خطی اطلاعات	۵۹
۱۰-۳- روش های آماری مورد استفاده در تحقیق	۶۰
۱-۱۰-۳- تحلیل رگرسیون	۶۰
۱-۱-۱۰-۳- فروض مدل رگرسیون خطی کلاسیک	۶۱
۲-۱-۱۰-۳- روش داده های تابلویی	۶۳
۳-۱-۱۰-۳- مزایای استفاده از داده های تابلویی	۶۴
۴-۱-۱۰-۳- انواع مدل های داده های تابلویی	۶۴
۵-۱-۱۰-۳- آزمون F_{timer}	۶۵
۶-۱-۱۰-۳- آزمون هاسمن	۶۶
۲-۱۰-۳- آزمون t	۶۶
۳-۱۰-۳- آزمون F	۶۷
۴-۱۰-۳- آنالیز واریانس	۶۷

.....	۳-۱۰-۵- آزمون جارکو- برا	۶۸
.....	۳-۱۰-۶- آزمون h دوربین	۶۸
.....	۳-۱۱- خلاصه فصل	۷۰

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

.....	۴-۱- مقدمه	۷۱
.....	۴-۲- نتایج آزمون فرضیه اول	۷۲
.....	۴-۲-۱- نتایج آزمون فرضیه فرعی اول	۷۲
.....	۴-۲-۲- نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم	۷۴
.....	۴-۳- نتایج آزمون فرضیه دوم	۷۶
.....	۴-۳-۱- نتایج آزمون فرضیه فرعی اول	۷۶
.....	۴-۳-۲- نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم	۷۹
.....	۴-۴- نتایج آزمون فرضیه سوم	۸۰
.....	۴-۵- نتایج آزمون فرضیه چهارم	۸۳
.....	۴-۶- برآورد معادله های غیر مرتبط	۸۶
.....	۴-۶-۱- معادله برآورد ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام	۸۶
.....	۴-۶-۲- معادله برآورد جریان های نقدی عملیاتی	۸۶
.....	۴-۶-۳- معادله برآورد مجموع ارقام تعهدی	۸۷
.....	۴-۶-۴- معادله برآورد تغییر در حساب های دریافتنی	۸۸
.....	۴-۶-۵- معادله برآورد تغییر در موجودی ها	۸۸
.....	۴-۶-۶- معادله برآورد تغییر در پیش پرداخت ها	۸۹
.....	۴-۶-۷- معادله برآورد تغییر در حساب های پرداختنی	۸۹
.....	۴-۶-۸- معادله برآورد تغییر در پیش دریافت ها	۹۰
.....	۴-۶-۹- معادله برآورد هزینه استهلاک	۹۱
.....	۴-۶-۱۰- معادله برآورد تغییر در ذخیره بازخرید مزایای پایان خدمت کارکنان	۹۱
.....	۴-۶-۱۱- معادله برآورد تغییر در سایر ارقام تعهدی	۹۲
.....	۴-۷- خلاصه فصل	۹۲

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها

۹۴	۱-۵- مقدمه .....
۹۵	۲-۵- کلیاتی پیرامون موضوع تحقیق .....
۹۷	۳-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه اول .....
۹۷	۱-۳-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه فرعی اول .....
۹۸	۲-۳-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم .....
۹۸	۴-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه دوم تحقیق .....
۹۸	۱-۴-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه فرعی اول .....
۹۹	۲-۴-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم .....
۹۹	۵-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه سوم تحقیق .....
۱۰۰	۶-۵- تحلیل نتایج آزمون فرضیه چهارم تحقیق .....
۱۰۰	۷-۵- نتیجه گیری کلی .....
۱۰۱	۸-۵- محدودیت های تحقیق .....
۱۰۱	۹-۵- پیشنهاد های تحقیق .....
۱۰۱	۱-۹-۵- پیشنهاد های حاصل از نتایج تحقیق .....
۱۰۲	۲-۹-۵- پیشنهاد هایی برای تحقیقات آتی .....
۱۰۲	۱۰-۵- خلاصه فصل .....

پیوست ها

۱۰۳	پیوست شماره (۱): لیست شرکت های عضو نمونه .....
۱۰۷	پیوست شماره (۲): نتایج برآورد معادلات سود غیرعادی و ارزش شرکت .....
۱۲۵	پیوست شماره (۳): نتایج برآورد معادلات فرعی .....
۱۴۱	منابع و مآخذ .....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳- تعداد شرکت های عضو نمونه آماری در صنایع مختلف	۵۲
جدول ۱-۴- نتایج برآورد معادله سود غیر عادی در اولین مدل خطی اطلاعات	۷۲
جدول ۲-۴- نتایج برآورد معادله سود غیر عادی در سیستم معادلات مرتبط با جزء نقدی در دومین مدل خطی اطلاعات	۷۳
جدول ۳-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی نخستین فرضیه فرعی از فرضیه اول	۷۴
جدول ۴-۴- نتایج برآورد معادله سود غیر عادی در سیستم معادلات مرتبط با جزء تعهدی در دومین مدل خطی اطلاعات	۷۵
جدول ۵-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی دومین فرضیه فرعی از فرضیه اول	۷۶
جدول ۶-۴- نتایج برآورد معادله ارزش شرکت در اولین مدل خطی اطلاعات	۷۷
جدول ۷-۴- نتایج برآورد معادله ارزش شرکت در سیستم معادلات مرتبط با جزء نقدی در دومین مدل خطی اطلاعات	۷۸
جدول ۸-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی نخستین فرضیه فرعی از فرضیه دوم	۷۸
جدول ۹-۴- نتایج برآورد معادله ارزش شرکت در سیستم معادلات مرتبط با جزء تعهدی در دومین مدل خطی اطلاعات	۷۹
جدول ۱۰-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی دومین فرضیه فرعی از فرضیه دوم	۸۰
جدول ۱۱-۴- نتایج برآورد معادله سود غیر عادی در سومین مدل خطی اطلاعات	۸۲
جدول ۱۲-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی فرضیه سوم	۸۳
جدول ۱۳-۴- نتایج برآورد معادله ارزش شرکت در سومین مدل خطی اطلاعات	۸۴
جدول ۱۴-۴- نتایج محاسبه آماره F جهت بررسی فرضیه چهارم	۸۵

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

صورت های مالی محصول اصلی سیستم گزارشگری مالی است. از مهم ترین اهداف تهیه صورت های مالی مفید بودن آن برای طیف وسیعی از استفاده کنندگان اعم از درون سازمانی و برون سازمانی جهت اتخاذ تصمیم های معقول است؛ لیکن با توجه به دشوارتر بودن دسترسی استفاده کنندگان برون سازمانی به اطلاعات مربوط به شرکت ها نسبت به استفاده کنندگان درون سازمانی، سیستم حسابداری مالی بر ارائه اطلاعاتی سودمند در قالب صورت های مالی برای استفاده کنندگان برون سازمانی تأکید می نماید. از دیرباز سود حسابداری به عنوان رقمی ارزنده در مجموعه صورت های مالی به عنوان معیاری جهت ارزیابی عملکرد شرکت و متعاقباً اتخاذ تصمیم های منطقی مورد توجه استفاده کنندگان از صورت های مالی به ویژه سرمایه گذاران بالفعل و بالقوه بوده است. با استفاده از مبنای تعهدی می توان ادعا نمود که سود حسابداری همواره با جریان های نقدی برابر نبوده بلکه جزء تعهدی نیز در تعیین سود حسابداری مکمل جزء نقدی است. از این رو تفکیک سود به اجزای تشکیل دهنده آن و سپس بررسی تأثیر تک تک این اجزاء بر نحوه واکنش سرمایه گذاران حائز اهمیت است.

از سوی دیگر با مطرح شدن فرضیه بازار کارا سؤالی که ذهن بسیاری از پژوهشگران را به خود مشغول کرد این بود که آیا ارائه اطلاعات سود به بازار قادر است قیمت بازار سهام شرکت ها را تحت تأثیر قرار دهد و منجر به انتقال ثروت از گروهی به گروه دیگر شود. به عبارت دیگر خیل عظیم تحقیقات صورت گرفته در خصوص آزمون فرضیه بازار کارا متوجه این پرسش بودند که آیا سود حسابداری دارای محتوای اطلاعاتی است و آیا انتشار اطلاعات مربوط به سود شرکت ها در بازار باعث ایجاد بازده غیرعادی خواهد شد یا خیر. از جمله تحقیق های انجام شده در این راستا تحقیق بال و براون^۱ (۱۹۶۸) است که نتایج این پژوهش مؤید ارتباط بین سود حسابداری و قیمت سهام یا به عبارت دیگر محتوای اطلاعاتی سود حسابداری بود. با این وجود نتایج بسیاری دیگر از تحقیقات نیز با این فرضیات در تضاد بود. از آن جمله می توان از تحقیق جین و پنمن^۲ در سال ۱۹۸۹ نام برد که تردیدی جدی در خصوص کارایی بازار سرمایه ایجاد نمود. بدین سان وجود سود غیرعادی دور از انتظار نخواهد بود. از این رو سرمایه گذاران به هنگام اتخاذ تصمیم های مرتبط با سرمایه گذاری خود در کنار تعیین ارزش شرکت، مایل به تخمین سود غیرعادی شرکت و ملحوظ داشتن آن در تصمیم های سرمایه گذاری خود هستند. بر این اساس در تحقیق حاضر به بررسی عوامل تأثیرگذار بر ارزش شرکت و سود غیرعادی پرداخته می شود.

۱-۲- شرح و بیان مساله پژوهشی

بر اساس مبانی نظری گزارشگری مالی، هدف اولیه گزارشگری مالی یاری نمودن سرمایه گذاران در اتخاذ تصمیم های اقتصادی است. تصمیم های اقتصادی در رابطه با تخصیص بهینه منابع بوده و یکی از مهم ترین تصمیم های اقتصادی، تصمیم های مرتبط با سرمایه گذاری در سهام است که این خود تابعی از ارزش شرکت سرمایه پذیر است. به بیان دیگر سرمایه گذاران درصددند تا از ناکارایی های بازار بهره جویند. بدین معنا که سهامی را شناسایی و متعاقباً خریداری نمایند که ارزش آن کمتر از مقدار واقعی تعیین شده باشد. از سوی دیگر مدیران در جهت حداکثر نمودن ارزش شرکت تحت رهبری خود در حال برنامه ریزی اقدام هایی هستند که آینده شرکت را رقم خواهد زد. هیأت استانداردهای حسابداری مالی (FASB)^۳ در بیانیه مفهومی حسابداری مالی شماره ۱^۴ یکی از اهداف گزارشگری مالی را ارائه اطلاعاتی مفید به منظور کمک

^۱ Ball & Brown

^۲ Jane & Penman

^۳ Financial Accounting Standard Board

^۴ Statement of Financial Accounting Concepts No.1

به سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان و سایر استفاده کنندگان بالفعل و بالقوه در ارزیابی مبلغ، زمانبندی و عدم اطمینان جریان های نقدی آتی بیان نموده است. علی رغم آگاهی *FASB* از اهمیت مبالغ مندرج در گزارش های مالی، در بیانیه های مفهومی، رهنمودهای اندکی پیرامون نحوه به کارگیری این مبالغ ارائه شده است. از این رو به منظور پر کردن این خلاء مدل های ارزشگذاری مبتنی بر حسابداری، رهنمودهایی در این زمینه فراهم آورده اند (بارث و همکاران^۵ ۲۰۰۵: ۳۱۲). علاوه بر این، هیأت استانداردهای حسابداری مالی بر این باور است که ارائه اطلاعات در خصوص سود و اجزای آن در مقایسه با جریان های نقدی عملیاتی شاخص بهتری در پیش بینی جریان های نقدی آتی است (FASB, 1987). در صورتی که این باور *FASB* مبنی بر محتوای اطلاعاتی افزاینده سود نسبت به جریان های نقدی عملیاتی صحیح و ارزش حقوق صاحبان سهام منعکس کننده سودهای مورد انتظار آتی باشد، نظر به اینکه اقلام تعهدی یکی از مهم ترین اجزای تشکیل دهنده سود می باشد، این اقلام در ارزشیابی حقوق صاحبان سهام مربوط خواهند بود (بارث و همکاران، ۱۹۹۹: ۲۰۵). از طرفی اجزای سود (اقلام تعهدی و جریان های نقدی عملیاتی) اطلاعات مربوطی در پیش بینی ارزش شرکت فراهم می کند (بارث و همکاران ۲۰۰۵: ۳۳۵). از این رو تفکیک سود به اجزای تعهدی و نقدی و بررسی تأثیر هر یک از این اجزاء بر ارزش شرکت ضروری به نظر می رسد. به علاوه از دیگر مسائل مطروحه در این حوزه این است که آیا تفکیک اقلام تعهدی به اجزای تشکیل دهنده آن قادر است توان توضیح دهندگی ارزش شرکت را بهبود بخشد. به منظور پاسخگویی به این سؤالات پژوهش حاضر در ابتدا تأثیر جریان های نقدی و رقم کلی اقلام تعهدی در تعیین ارزش شرکت را مورد ارزیابی قرار می دهد و سپس به بررسی این موضوع می پردازد که آیا تفکیک اقلام تعهدی به اجزای آن توان توضیح دهندگی ارزش شرکت را ارتقاء می بخشد.

از سوی دیگر پیشرفت های نظریه مالی در دهه ۱۹۶۰، از عوامل اصلی تغییر در نوع و مسیر پژوهش های حسابداری بوده است. فرضیه بازار کارا یکی از مواردی است که در طول این دوره عمیقاً بر پژوهش حسابداری تأثیر گذار بوده است. بازار کارا بازاری است که در آن قیمت دارایی ها بازتاب کامل تمام اطلاعات در دسترس باشد (ثقفی و پوریا نسب، ۱۳۸۴: ۱۰). نظر به اینکه کارایی بازار در سه شکل ضعیف، نیمه قوی و قوی مطرح می شود، انتظار می رود در شکل ضعیف و نیمه قوی بازار کارا، ارائه اطلاعات سود به بازار تا حدودی منجر به ایجاد سود غیر عادی شود. از آنجا که سود غیر عادی سود مازاد بر بازده عادی

⁵ Barth et al

حقوق صاحبان سهام است، آگاهی از آن در تصمیم های اقتصادی سرمایه گذاران بالفعل و بالقوه مؤثر خواهد بود. از این رو شناخت عوامل تأثیر گذار بر سود غیر عادی و نیز پایداری آن از مسائل مهم مطروحه در تصمیم های اقتصادی است. با توجه به اینکه سود در سیستم حسابداری تعهدی از دو جزء اقلام تعهدی و جریان های نقدی تشکیل می شود و با عنایت به وجود سود به عنوان یکی از عوامل اصلی در محاسبه سود غیر عادی، چنین انتظار می رود که اجزای سود در پیش بینی سود غیر عادی شرکت مؤثر واقع شود. بر این اساس پژوهش حاضر بر آن است تا به بررسی مربوط بودن اجزای تعهدی و نقدی سود و نیز مقایسه رقم کلی اقلام تعهدی و اجزای آن در پیش بینی سود غیر عادی آتی شرکت بپردازد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

همان گونه که در بخش شرح و بیان مسأله اشاره شد، سود به عنوان یکی از مهمترین معیارهایی که سرمایه گذاران در اتخاذ تصمیم های اقتصادی بر آن تکیه می کنند، مورد عنایت خاص تدوین کنندگان اهداف گزارشگری مالی قرار گرفته است. با توجه به اینکه مطالعات بسیاری در زمینه محتوای اطلاعاتی سود تعهدی و جریان های نقدی صورت گرفته است و با ملاحظه نتایج این مطالعات مبنی بر محتوای اطلاعاتی افزاینده سود تعهدی نسبت به جریان های نقدی، ضرورت تفکیک سود به اجزای آن (اقلام تعهدی و جریان های نقدی) و بررسی تأثیر هر یک از این اجزاء بر ارزش شرکت آشکار می گردد. از سوی دیگر با عنایت به عدم وجود بازاری کاملاً کارا در دنیای واقع، وجود سود غیر عادی در فرآیند سرمایه گذاری اجتناب ناپذیر است. از این رو شناخت عوامل تأثیر گذار بر سود غیر عادی، به منظور برآورد آن توسط سرمایه گذاران در تصمیم های سرمایه گذاری آنان حائز اهمیت بسیار است. در این راستا تحقیق حاضر بر آن است تا به بررسی تأثیر اقلام تعهدی و جریان های نقدی به عنوان اجزای سود بر سود غیر عادی و ارزش شرکت و نیز مقایسه توان توضیح دهندگی و پیش بینی کنندگی مجموع اقلام تعهدی و اجزای تشکیل دهنده ی آن بپردازد. به علاوه در این پژوهش تأثیر ارزش دفتری خالص دارائیها و سود غیر عادی بر ارزش شرکت و نیز پایداری سود غیر عادی و میزان محافظه کاری در حسابداری به طور ضمنی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از سوی دیگر مربوط بودن جریان های نقدی، مجموع اقلام تعهدی و اجزای آن در هر یک از صنایع مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱-۴- اهداف پژوهش

با توجه به توضیحات ارائه شده در قسمت شرح و بیان مسأله، اهداف پژوهش حاضر به شرح زیر است:
 هدف اصلی ۱ - تعیین توانمندی اجزای سود در پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

هدف فرعی ۱-۱- تعیین توانمندی جریان های نقدی عملیاتی در پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت.

هدف فرعی ۱-۲- تعیین توانمندی مجموع اقلام تعهدی در پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت.
 هدف اصلی ۲ - تعیین میزان قدرت توضیح دهندگی اجزای سود در تعیین ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

هدف فرعی ۲-۱- تعیین میزان قدرت توضیح دهندگی جریان های نقدی عملیاتی در تعیین ارزش شرکت.

هدف فرعی ۲-۲- تعیین میزان قدرت توضیح دهندگی مجموع اقلام تعهدی در تعیین ارزش شرکت.

هدف اصلی ۳- تعیین توانمندی اجزای اقلام تعهدی سود در پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

هدف اصلی ۴- تعیین میزان قدرت توضیح دهندگی اجزای اقلام تعهدی سود در تعیین ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

۱-۵- کاربرد نتایج تحقیق

از آنجایی که اکثر استفاده کنندگان از صورتهای مالی شامل سهامداران، اعتباردهندگان، تحلیل گران مالی و ... در مدل های تصمیم گیری خود از اطلاعات ارائه شده توسط سیستم حسابداری بهره می جویند و با توجه به محتوای اطلاعاتی متفاوت اجزای سود، تحقیق حاضر با تفکیک سود به اجزای آن، بینشی در خصوص تأثیر اقلام تعهدی و جریان های نقدی بر ارزش شرکت، برای استفاده کنندگان از صورت های مالی فراهم آورده و آنان را در برآورد ارزش شرکت و در نتیجه اتخاذ تصمیم های سرمایه گذاری مناسب یاری می نماید.

از سوی دیگر این پژوهش به بررسی عوامل تأثیر گذار بر سود غیرعادی پرداخته و بدین سان سرمایه گذاران را قادر به تخمین سود غیر عادی شرکت مورد نظر ساخته و آنان را به سرمایه گذاری در آن ترغیب و یا از آن باز می دارد. از این رو شناخت اجزای سود توسط سرمایه گذاران و آگاهی از تأثیر آن بر پارامترهای شرکت، در اتخاذ تصمیمات مناسب از اهمیت خاصی برخوردار است.

۱-۶- فرضیه های پژوهش

به منظور پاسخگویی به سؤالات تحقیق و با توجه به اهداف مطرح شده در این پژوهش، فرضیه هایی به شرح زیر تدوین گردیده است:

فرضیه اصلی ۱- اجزای سود توان پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را دارد.

فرضیه فرعی ۱-۱- جریان های نقدی عملیاتی توانایی پیش بینی سود غیرعادی آتی را دارد.

فرضیه فرعی ۱-۲- مجموع اقلام تعهدی توانایی پیش بینی سود غیرعادی آتی را دارد.

فرضیه اصلی ۲- اجزای سود در تعیین ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارای قدرت توضیح دهندگی است.

فرضیه فرعی ۲-۱- جریان های نقدی عملیاتی در تعیین ارزش شرکت دارای قدرت توضیح دهندگی است.

فرضیه فرعی ۲-۲- مجموع اقلام تعهدی در تعیین ارزش شرکت دارای قدرت توضیح دهندگی است.

فرضیه اصلی ۳- اجزای اقلام تعهدی توان پیش بینی سود غیرعادی آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را دارد.

فرضیه اصلی ۴- اجزای اقلام تعهدی در تعیین ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارای قدرت توضیح دهندگی است.

در فرضیه های ۳ و ۴ فوق منظور از اجزای اقلام تعهدی عبارت است از: تغییر در حساب های دریافتی، تغییر در پیش پرداخت های هزینه، تغییر در موجودی ها، تغییر در حساب های پرداختی، تغییر در پیش

دریافت های درآمد، تغییر در ذخیره باز خرید مزایای پایان خدمت کارکنان، هزینه استهلاک داراییهای ثابت مشهود و نامشهود و تغییر در سایر اقلام تعهدی.

۷-۱- روش تحقیق

نوع مطالعه توصیفی و از نوع علی است. مدل آماری به کار گرفته شده در این تحقیق مدل رگرسیون چند متغیره است. در پژوهش حاضر معناداری ضرایب متغیرها در معادلات با استفاده از آزمون های آماری t و F فیشر مورد بررسی قرار می گیرد. افزون بر این به منظور بررسی تصریح مدل از روش آنالیز واریانس به عنوان روشی مکمل استفاده شده است.

۸-۱- جامعه آماری و نمونه

جامعه آماری تحقیق شامل شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در قلمرو زمانی بین سال های ۱۳۷۷ الی ۱۳۸۶ است. در این پژوهش، برای نمونه گیری از روش حذف سیستماتیک استفاده می گردد. به عبارت دیگر کل شرکت های عضو جامعه آماری که دارای ویژگی های زیر باشند، به عنوان نمونه انتخاب شده اند:

- ۱) قبل از سال ۱۳۷۷، در بورس پذیرفته شده باشد.
- ۲) سال مالی آنها، منتهی به ۲۹ اسفند باشد.
- ۳) فعالیت آنها تولیدی باشد.
- ۴) حداقل هر سه ماه یک بار، سهام آنها در بورس اوراق بهادار مبادله شده باشد.
- ۵) در قلمرو زمانی تحقیق، تغییر سال مالی نداشته باشند.

۹-۱- ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها

روش گردآوری داده ها، اسناد کاوی بوده و داده های مورد نیاز شرکتهای نمونه آماری از طریق بانک های اطلاعاتی و صورتهای مالی شرکتهای مورد بررسی، جمع آوری می شود. پس از گردآوری داده های مورد نیاز تحقیق از نرم افزار EXCEL به منظور طبقه بندی و آماده سازی داده ها و انجام محاسبات لازم و از نرم افزار EVIEWS جهت تخمین مدل ها و تجزیه و تحلیل داده ها استفاده می گردد.